

מילין יקדין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא חז תא

חז תא דאורייתא יסוד חדש ונפלא על הפרשה

כוח התשובה למעלה מן הטבע

העולם, נזכר ענין התשובה כמה פעמים בתורה, פסוק אחד מצינו (דברים ל ב) 'ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום'. וכתוב עוד (פסוק ח) 'ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצוותיו אשר אנכי מצוך היום'. ועוד שם (פסוק י) 'כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמור מצוותיו וחוקותיו הכתובה בספר התורה הזה, כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך'.
וכן כל הנביאים שעמדו להם לישראל כולן צוו על התשובה (רמב"ם תשובה פ"ו ה"ה), הושע אמר (יד ב) 'שובה ישראל, ישעיה אמר (א טו) 'רחצו הזכוב, אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבינו' (שם פסוק יח). ויחזקאל אמר (יח כג) 'החפץ אחפץ מות רשע נאם אדני אלקים הלוא בשובו מדרכיו וחי'.

חוטא מה ענשו, אמרה להם 'הנפש החוטאת היא תמות'. אבל למרות זאת שאלו את הקב"ה חוטא מה ענשו, אמר יעשה תשובה ויתכפר, שהתשובה היא מעל הטבע והחכמה. והיא עומדת כנגד היצר הרע, שאף שיש לו שבעה שמות, שהם, רע, ערל, טמא, אבן, שונא, צפוני, ומנין ז' מורה על היותו כח חזק בטבע. עם כל זה כיון שהתשובה נבראה קודם שנברא העולם הרי היא מעל גבולי הטבע, ובכוחה יכולים להתגבר על היצר. וכן שאר הדברים שנבראו קודם שנברא העולם כמו התורה וישראל, כוחם גדול לגבור על הטבע הנרמז בשבעה שמותיו של היצר.

ענין התשובה נזכר הרבה בתורה ובדברי הנביאים מאחר שהתשובה היא הכח לגבור על טבע

שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך (הפטורה הושע יד, ב)

כיון שהאדם מתחילת יצירתו עלול לבוא לידי חטא, הקדים הקב"ה רפואה למכה, והכין לנו את התשובה, ועוד קודם לבריאתו של עולם ברא את התשובה, כמו שאמרו בגמרא (פסחים נד). 'שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואחד מהם היא התשובה, ודרשו זאת מדכתיב (תהלים צ ב) 'בטרים הרים יולדו' שעוד קודם לבריאת ההרים 'ותאמר שוב בני אדם'.

וכאשר אנו רואים שהתשובה נבראה קודם העולם אם כן היא מעל טבעו של עולם, ואף שעל פי טבע 'הנפש החוטאת היא תמות' (יחזקאל יח ד), כדאיתא בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו) שאלו לחכמה

מילתא דפליאה

המתקת הקללות

סדר הכתוב כדי ללמדנו שרחמי ה' קודמים לרוגז, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה יג) שאין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם בורא להם רפואה תחילה, כמו שרואים שלא הגדיל המלך את המן עד שהקדים הקב"ה רפואה למכה, ותחילה הציל מרדכי את אחשורוש ממעשה בגתן ותרש ורק אחר כך אירעה גזירת המן.
ותחילה מקדים ה' את מידת הרחמים, בבחינת הקדמת רפואה למכה, ורק אחר כך שורה מידת הדין על ישראל, ולבסוף מתגלים רחמיו ונהפך לנו הגזירה לששון ושמחה. אלא שמידת הרחמים הקודמת למכה נעלמת היא מעינינו, ואין אנו משיגים איך כל מחשבות ה' רק להיטיב עמנו, ורק לבסוף אחרי שכבר שרתה מידת הדין, אזי מתגלה מידת הרחמים וזוכים לישועת ה' בגלוי, ומתברר שכל מחשבותיו למענינו. וזהו הרמז בפסוק (שמות לג כג) 'וראית את אחורי ופני לא יראו', היינו שמידת הרחמים שלאחר הגזירה היא הנראית לעינינו, אבל הרחמים שלפניה 'לא יראו' לעינינו.
ובזה יתבאר היטב הסדר בפסוק 'שמע ישראל, ה' אלקינו ה', שנזכר שם של רחמים לפני שם אלוקים ולאחריו, כי קודם הגזירה מקדים רפואה תחילה, ולאחר הגזירה שוב מתגלה מידת הרחמים ונודע שהכל היה טובה.

ועל פי זה אפשר להוסיף ולרמוז בלשון הפסוק 'כי ה' הוא האלקים הוא עשנו', כי דעו ש'הוא' רמז לשם הוי"ה 'יתברך' (ראה זוהר רע"א מהימנא פינחס רכג), נמצא שהקדים שם הוי"ה לאלוקים, וכן לאחריו 'הוא' רמז לשם הוי"ה, כי אחרי מידת הדין חוזרת להתגלות מידת הרחמים ונמתקים הדינים מעל ישראל.

ואמר פיוס ההוא הלא על פי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה (לא יז). שם הוי"ה סגולה נוראה יש בו להמתיק כל מיני קללות, וכן מצינו תרע"ו אותיות בקללות שבמשנה תורה, וכנגדם מוזכר בפרשה כ"ו פעמים שם הוי"ה כמנין תרע"ו, ובכוח אלו השמות להציל מכל אותם קללות. וזהו הרמז בכתוב (תהלים לד כ) 'רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו הוי"ה', 'רעות' היינו תרע"ו אותיות בפרשת הקללות, שנאמרו על ידי 'צדיק' שהוא משה רבינו, 'ומכולם יצילנו הוי"ה' כ"ו פעמים שם הוי"ה מצילים מכל אותם הרעות.

ובזה יבואר הפסוק על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, 'על כי אין אלקי בקרבי' - אם נסתלק שם ה' המהפך את הקללות, 'מצאוני הרעות האלה' כל הקללות שמנין אותיותיהם 'רעות'.

פנימיות הדין הוא לרחמים

ידוע ששם הוי"ה מורה על הנהגה ברחמים, ושם אלקים מורה על הנהגה בדין, ועל פי זה פירש החתם סופר ע"ה (דרשות ח"א ד) את הפסוק (תהלים ק א) 'דעו כי הוי"ה הוא אלקים', שהנהגת הדין המכונה אלקים גם היא בפנימיותה בבחינת שם הוי"ה הרומז לרחמים, כי פנימיות הדין הוא לטובה ורחמים, וכמבואר בגמרא (ברכות ט) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד.

הקדמת הרחמים לדין

אלא שלכאורה היה ראוי לכתוב 'דעו כי אלוקים הוא הוי"ה', ללמדנו שגם מידת הדין היא באמת רחמים, ואילו הכתוב 'כי הוי"ה הוא האלוקים' משמע שמידת הרחמים היא לצורך הדין ח"ו. אלא שלפיכך שינה את

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

ואנכי הסתר אסתיר - תכלית הניסיונות

אברהם אבינו בניסיון העקידה ראה את המקום מרחוק

בזה פירש העבודת ישראל (וירא ד"ה ויקרא) את לשון הכתוב בהמשך הכתובים שבעקידת יצחק (בראשית כב ד) 'וירא את המקום מרחוק', כי הקב"ה הנקרא 'מקום' נראה לו לאברהם כאילו הוא מרחוק, ולא היה אברהם אבינו ע"ה יכול לדבק עצמו במדרגתו הראויה לו, וזה היה עצם הניסיון שלו שנסתלקה ממנו מדרגתו, ועם כל זה התגבר באמונתו לקיים דבר ה'.

גם בשעת הניסיון נשאר באדם רושם קדושה

ואם תאמר מה לי בידיעה זו אם בשעה שיש ניסיון מסלקים כל הדרגות ונסתרת חכמת נבוניו, ואף אם אדע בזו השעה שבכל מקום ומצב נמצא ה' יתברך הטוב ומטיב - הלא בשעת הניסיון גם ידיעה זו נסתרת. תשובה לדבר האירנו **הרה"ק מברעזאן ע"ה** שכתב **בשפת אמת** (וישב ד"ה ויבוא), כפי מה שהאדם מתאמץ בכל עת ובכל שעה להתגבר בעבודת ה', הרי הוא קונה קנין בנפשו שלא לסור מרצון ה', וכידוע שהרגל נעשה לטבע שני בנפש האדם, ורושם זה נשאר בנפשו גם כשכל מדרגותיו מסתלקים ממנו, ועל ידי הרושם הקדוש הזה יש בו כוח להתגבר ולעמוד בכל הניסיונות.

אחר העקידה חזר אברהם לבהירותו

אחר העקידה אמר לו הקב"ה (בראשית שם פסוק ד) 'אל תשלח ידך אל הנער', כי אז שב אברהם אבינו ע"ה אל מדרגתו הראשונה לבהירות ודביקות, כלשונו של **הרה"ק בעל עבודת ישראל** (שם): היה מבין על ידי זה כי הקדוש ברוך הוא מלוא כל הארץ כבודו ואם יסתר איש במסתרים אין נסתר מנגד עיניו. אמנם אל האדם נדמה כאילו חלילה אין הקדוש ברוך הוא רואהו, כי צריך להיות כן בשעת הניסיון כנ"ל. וזה שקרא המקום ה' יראה' ופירש התרגום 'את חמי ולא מיתחמי', דהיינו שנודע לו עתה שהקב"ה רואה את האדם תמיד גם כשהאדם אינו מרגיש הבהירות.

שלוקחים מן האדם את מדרגותיו ואינו רואה כיצד יש טוב ואור בתוכי הניסיון, ועם כל זה מתגבר ומשריש בקרבו כי גם זו לטובה ואף בתוך מיצר הסתר וחושך נמצא הטוב, בכך עומד בניסיון, שכן מוכיח כי דבוק הוא בה' אלוקיו בקשר אמיץ וחזק אשר כל כוחות עולם הזה לא יוכלו לכבות את האהבה שלו. ואף בדבר הנראה כדבר נפרד ח"ו ממנו יתברך שמו, הצדיק הזה מגלה כי גם בהסתר הגדול ביותר נמצא ה' יתברך. וכאשר עומד בניסיון זוכה להמתק הדינים ולהפכם לרחמים וחסדים.

ודבר זה נוהג בכל אדם בכל מצב שנמצא בו בגשמיות או ברוחניות, צריך לדעת זאת ולהאמין שמכל מקום גם בזמן שנסתר ה' מן האדם עדיין הוא קרוב לכל המייחלים לחסדו, הן על כך נסובים דברי הנביא (ירמיה לא ב) 'מרחוק ה' נראה לי', כי גם בעודו רחוק מאתנו הרי הוא נראה אלינו, ובאמת שכלל שהאדם מרגיש עצמו מרוחק ומשתוקק להתקרב אל ה', על ידי זה זוכה לבקוע רקיעים שתתקבל תפילתו שישבו ה' לקרב אותו אליו.

הסתלקות המדרגות בשעת הניסיון

זו היא אפוא הדרך להתקרב לאבינו שבשמים ולפניך בשעה שמזמנים לפני האדם ניסיון בעבודת ה' מסלקים ממנו את מדרגותיו הרוחניות, כי אם היה האדם בתוקף מדרגתו והארתו הרוחנית לא היה הניסיון חשוב למאומה, כי מי פתי ימרה פי מלך עליון אשר מלכותו בכל משלה, והנסיון הוא רק כאשר מסלקין ממנו תחילה ההתקשרות שהיה קשור בה' יתברך על ידי הדעת ונשואת אצלו רק הבחירה בראת ה', כלשון קדשו של **המאור עינים** (וארא ד"ה וארא): והנסיון הוא שמסלקין ממנו ההתקשרות שהיה קשור בה' יתברך על ידי הדעת בעת שבא לידי נסיון, ונשאר אצלו רק הבחירה, כי לולא זה לא היה נקרא ניסיון, כי בודאי על ידי ההתקשרות אחז צדיק דרכו, עכל"ק. אלא שתחילה מסתירים ממנו את האורות הרוחניות, ולא נשאר אצלו כי אם יראת שמים שלו, ואז הוא נבחן אם יעמוד בניסיון מאימת בוראו.

ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וגו' (לא יח). פעמים הקב"ה מסתיר עצמו מעובד ה' וזאת כדי שיתאמץ האדם לעובדו, ועל ידי שמרגיש האדם שה' נסתר ממנו הרי שהוא מכניע עצמו ומבקש לשוב ולהתקרב, ע"י שמגלה בעצמו שבתוך ההסתר נמצא ה' יתברך ומתרחק ממנו רק כדי שיתגבר וישבו אליו, כדרך האב שמלמד את בנו ללכת שמתרחק ממנו מעט כדי שילמד ללכת בכוחות עצמו.

אך פעמים שההסתר כל כך גדול וקשה עד כי אינו יודע שיש כאן הסתר ושיש לו לגלות מה. ובזה האיר לנו **מרנא הבעל שם טוב הקדוש ע"ה** (תולדות יעקב יוסף ריש בראשית) ואמר, שזהו מה שאמר ה' **ואנכי הסתר אסתיר פני ממנו ביום ההוא**, שבא לומר שאסתיר ממנו שנמצא בכלל בהסתר, **ואנכי הסתר אסתיר** את בחינת **האנכי** שבבריאה **הסתר אסתיר**. ועל כך אומר הבעש"ט 'אם ידע האדם שהקדוש ברוך הוא מסתתר שם, אין זה הסתרה, כי נתפרדו כל פועלי און'. שכאשר יודע האדם שלית אתר פנוי מיניה והרי הוא ממש בתוך זה ההסתר, אין זה הסתר לגביו. אך אם אינו מרגיש את ההסתר וסבור שדרכו מאירה לפניו והוא צדיק בעיני עצמו, מתרחק מלפני ה' יותר מעד עתה, וזהו 'ואנכי הסתר אסתיר' שהקב"ה מסתיר ממנו את עצם ההסתרה ואין האדם מתעורר לשוב לעבודת ה'.

ואפשר להוסיף בדבריו, על דרך הידוע שהיה רגיל **הבעל שם טוב ע"ה** לומר והיה חוזר ומוכיח את תלמידיו בדברי המדרש שהובאו **בשל"ה הקדוש** (משפטים תורה אור אות ח'), 'ה' צילך' שהנהגת ה' עם האדם הרי היא כצל, נמצא שכפי שהאדם מתאמץ לגלות את שגנוז בתוך ההסתר, זוכה הוא שכנגד זה מגלה הקב"ה את הימצאותו מאחרי ההסתר ואז בקלות יותר יוכל לגבור על ההסתר ולסלקו.

גם בשעת ניסיון קרוב ה' אלינו

ועל כך דיברה תורה בנועם אמריה (בראשית כד א) 'והאלקים ניסה את אברהם', ופירש **הבעל שם טוב הקדוש** שהיה כאן הניסיון מצד התגברות מידת הדין הנקראת 'אלקים', ואברהם שהוא בבחינת החסד היפך הדין, שזהו כל מהות הניסיון

קנין המידות בטבע האדם

העולם לזאת כלול מכולן, וכשהוא נמשך ח"ו אחר חומר שלו גרוע מכולן, לאשר צורה שלו קדושה ביותר, וגם על ידי שהוא עושה הכל ברצון ושכל, ולא ככל הנבראים שפחיתות שלהם בעצם שלהם, ובאמת חומר האדם גם מכל הנבראים, כי האדם נברא שישלים את עצמו במעשיו, ועל ידי שישלים חומרו הגרוע מכולם יביא וימשיך קדושה לכל הנבראים.

אמור מעתה, כל טבעי הנבראים נמצאים וכמוסים בתוך האדם וכל שנותר הוא לעורר אותם, ולכן 'הוי גבור כארי', כי נמצאים בך הכוחות, שהנמר נתן בו כח העזות, והנשר הקלות, הצבי הריצה, והארי נתן בו גבורה, ואם יתאמץ יוכל להוציא כוחות אלו מהכח אל הפועל.

על האדם לקחת כוחות מהחיות

ויש לבאר כי זה מה שאמר דוד המלך ע"ה על שאול ויונתן (שמואל ב' א כג) 'מנשרים קלו מאריות גברו' שלקחו הקלות מהנשרים והגבורה מאריות לעשות רצון אבינו שבשמים. ועל זה שואג הנביא ישעיה (א א) 'ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן', ואם תאמר הם נבראו בטבעם כך ולנו אין טבע כזה, לא תצדק בזה, שעל כרחך יש לך מה שיש בשור ובחמור שהרי הם נתנו לך בבריאה את מה שיש בהם, ואם כן היאך 'עמי לא ידע ישראל לא התבונן'.

האדם אינו מכיר בכוחות שיש בו, רק כאשר עומד למבחן הרי הוא מגלה את כוחותיו הפנימיים, כמו שרואים בעת שאדם נמצא בסכנה לפתע מתעוררים בו כוחות עצומים להמלט מהסכנה, ועתה מובן שבעצם הכוחות הללו נמצאים בו רק שאינו מכיר בהם, וכשמגיעה סכנה יש בכוחו לנוס ולהימלט על נפשו 'קל כנשר ורץ כצבי', ולעתים יש בו גבורת ארי, לדוגמא, שאין בכוחו באופן רגיל להרים משאות כבדים אך כשיודע שכל חייו תלויים בזה, כמו אם נפל עליו קיר וכדומה, אז הוא מתאמץ בכוחות שמעולם לא ידע שיש בו, להגביה ממנו את המשא הכבד שלא יזיקנו. כל זה מורה על הכוחות הנפלאים הטמונים באדם ומסייעים בידו לשמור על חיותו הגשמית ולא פחות מכך גם הרוחנית 'לעשות רצון אביך שבשמים'.

לקנות בטבעו ולהיות 'גיבור כארי', הלא האדם חלוש הוא בטבעו ומהיכן יקח כח כזה. ביאר **באבן שלמה** (פר' תזריע אות 1) על פי דברי רעיא מהימנא (זוהר פר' פינחס רלח:) על הפסוק (בראשית א כו) 'ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותינו', שלאחר כל הבריאה אמר הקדוש ברוך הוא לכל הנבראים, יש לי פעולה אחת שתהיה משותפת בכולנו, ועל כן כל אחד יתן בה מחלקו ואף אני אתן חלקי בבריאה זו, והיא בריאת האדם. ועל כן מצינו כי האדם נקרא 'עולם קטן' כיון שהכל כלולים בו, ועל ידי שהם כלולים בו הם מתעלים בכח תורתו ועבודתו את ה'. [וראה שם שמראה מקום לשפע טל (הקדמה) שכתב עיקרי הדברים האמורים: כי להיות שהגוף שהוא החומר הוא המורכב האחרון שבכל המורכבים בבריאת עולם שהוא נברא ביום הששי אחר בריאת כל המורכבים, וכענין 'וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד' (בראשית א לא), 'מאד' אותיות אד"ם שבו חתם וסיים בריאת כל המורכבים כאומרו 'וירא אלקים את כל אשר עשה' שהוא כלל הבריאה כולה, ורמז בסופו בריאת אדם כי הוא נברא ונתרכב בסוף כל המורכבים, וכל המורכבים הקודמים המה לו במדרגת החומר שבו, בגוף חומר האדם נתרכבו ונתמזגו הטבעים של כל מיני מורכבים, כל מיני טבעי צומח, כל מיני טבעי בעלי חיים, אשר מצד זה הוא רודף אחר טבעיו תאוותיו והנאותיו ויצר לבו שהוא סוד יצר הרע, כפי הטבעים שהורכב מהם, כי כל טבע יש לו חשק ותאוה לקרב ולדבק בטבעו וכל עורב למינו, ואמרו רבותינו ז"ל לא לחנם הלך זרזיר אצל העורב אלא מפני שהוא מינו, רוצה לומר טבעו, אשר מצד זה האדם שהוא מורכב האחרון שבו נתרכבו כל הטבעיים הוא מלא מזימות מחשבת ערמומיות תאוותיו והנאותיו הגשמיות כמספר הטבעים שהורכב מהם.

וראה מה שכתב בשפת אמת (פר' תזריע תרל"ב ד"ה במד'): האדם הוא צורה של כל

תל"ב ד"ה במד': האדם הוא צורה של כל

יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמֵר, הוּי עֵז כְּנֶמֶר, וְקֵל כְּנֶשֶׁר, וְרֵץ כְּצִבִּי, וְגִבּוֹר כְּאַרִי לַעֲשׂוֹת רָצוֹן אֲבִיךָ שְׁבַשְׁמִים (אבות פ"ה, משנה כ).

הקשה **החכם רבי יהודה צדקה ע"ה**, מדוע התנא מורה לנו ללמוד מהחיות מעשי תוקפם וגבורתם, הלא יכול לומר 'הוי עז וקל ורץ וגבור', ללא צורך הלימוד מחיות השדה. אלא שהתנא בא להשמיענו שיש לקנות מידות אלו עד שיהפכו אצלנו כטבע, וזאת על ידי ההתמדה בהם פעם אחר פעם עד שיהפכו לחלק מאיתנו ובשעת מעשה נוכל להשתמש בהם ללא התאמצות יתירה. [וכך האירנו הרה"ק מברעזאן ע"ה שכתב בספרו שפת אמת (פר' וישב ד"ה ויבוא), כפי מה שהאדם מתאמץ בכל עת ובכל שעה להתגבר בעבודת ה', הרי הוא קונה קנין בנפשו שלא לסור מרצון ה', וכידוע (שבילי אמונה נתיב ב' שביל ד') שהרגל נעשה לטבע שני בנפש האדם, ורושם זה נשאר בנפשו גם כשכל מדרגותיו מסתלקים ממנו, ועל ידי הרושם הקדוש הזה יש בו כוח להתגבר ולעמוד בכל הניסיונות].

כי כל זמן שאינם קנויים לו בטבעו רק בהתאמצות אין זה דבר של קיימא, כי דבר הבא בהתאמצות אינו מחזיק שכן לא בכל פעם יהיה כח בידו להתאמץ כל כך, ולכן 'הוי עז כנמר' היה עז כמו הנמר שבטבעו מוטבעת העזות, וכך שאר הדברים, קנה אותם כמו אותם החיות שמידות אלו הם בטבען.

לאחר שלמדנו התנא זאת מיד עולה החשש שמא אחר שקנינו מידת העזות בטבענו, יחשוב מי שתמיד ראוי להשתמש בה, לכן מיד אומר 'עז פנים לגיהנם', דע לך כי כל האמור הינו רק לצורך עבודת ה' 'לעשות רצון אביך שבשמים' אך חלילה מלהשתמש בהם לשאר הדברים, כי 'עז פנים לגיהנם' ועל כן יעשה מאמץ שבשאר הדברים יבוא ליבושת פנים לגן עדן' כי זו אחד הסימנים שבאומתנו 'ביישינים רחמנים וגומלי חסדים'.

האדם נברא מחלקם של כל

הנבראים ויש בו מכוחם

יש לתת לב להבין כיצד יכול אדם

יצא לאור ע"י מכון אור לישרים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישרים

